

TYÖNEUVOSTO
Mikonkatu 4, PL 34
00023 Valtioneuvosto
puh. 09-645 593

LAUSUNTO

21.4.2005

Nro 1401-05
Ään. 7-2
6/2005

Lausunnonpyytäjä: Uudenmaan työsuojelupiiri

Työnantaja: Firma Oy

Asia: Työaikalain soveltaminen myynninedistäjän työhön

Vireille: 1.3.2005

Lausuntopyyntö

Uudenmaan työsuojelupiirin työsuojelutoimisto on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, sovelletaanko X:n työhön myynninedistäjänä Firma Oy:ssä työaikalakia. Lisäksi, mikäli työneuvosto päätyy työaikalain soveltamiseen, on työsuojelutoimisto pyytänyt lausuntoa siitä, luetaanko työaikaan X:n matka kotoaan päivän ensimmäiseen työpisteeseen ja viimeisestä työpisteestä takaisin kotiin sekä siitä, voidaanko työajasta vähentää oletettu 30 minuutin pituinen lounastauko.

X on pyytänyt asiassa työsuojelutoimistolta selvitystä, koska hän on vaatinut Firma Oy:tä maksamaan ylityökorvauksia. Työsuojelupiiri on pyrkinyt selvittämään asiaa osapuolten kesken. Työnantaja katsoo, ettei työhön ole sovellettava työaikalakia. Jos lakia sovellettaisiin, ei matka-aikaa kotoa ensimmäiseen työpisteeseen ja matka-aikaa viimeisestä työpisteestä kotiin ole luettava työajaksi eikä myöskään X:n työaikana tapahtuvaan ruokailuun käyttämää oletettua aikaa (30 minuuttia päivässä). X:n vaatimiin ylityökorvauksiin sisältyvät siis korvaus matka-ajoista kotoa työpisteeseen ja työpisteestä kotiin sekä lounastauosta.

Työsuojelutoimisto on lopulta päätenyt työneuvoston lausunnon pyytämiseen.

Työnantajan toiminta

Firma Oy on M-yhtymän omistama tytäryhtiö. M-yhtymä on elintarvikealan merkkituotteen valmistaja ja markkinoi muun muassa seuraavia merkkituotteita: M, T, S, D, UB, P ja W. Firma Oy vastaa yhtymän tuotteiden myynnistä ja markkinoinnista Suomessa. Tuotteet valmistetaan yhtymän eri tehtailla Euroopassa. Yhtiön toimipaikka sijaitsee Helsingissä, ja yhtiössä on 54 työntekijää, joista 35 työskentelee Helsingissä. Enemmistö paikallisista yhtiön työntekijöistä on myyntihenkilöstöä.

Työtehtävät

X työskentelee Firma Oy:ssä myyinnedistäjänä. Asiakirjoissa on työsopimus, joka on solmittu 1.3.2004. X:n kertoman mukaan hän on kuitenkin työskennellyt yhtiössä yli seitsemän vuoden ajan. Työsopimuksen mukaan toimenkuvaan kuuluu: päivittäistä myyinnedistämistä snackfood –tuotteissa (suklaa, makeiset, jäätelö ja Rispinos) TOP 30 –myymälöissä (1 kerta /viikko) sekä ”promojen” rakentamista ja ylläpitoa TOP 60 –myymälöissä kerran myyntijaksossa kaikissa tuoteryhmissä. Myymälämäärä voi työsopimuksen mukaan vaihdella jaksottain. Toimenkuva voi myös muuttua jaksokohtaisesti tuoteryhmästä toiseen.

Tehtävät on määritelty työsopimuksessa tarkemmin. Jakeluun liittyviä tehtäviä ovat: snackfoodin perusvalikoimien tarkistaminen ja puuttuvien tuotteiden tilaus, hintapoikkeamien havainnointi ja korjaus sekä prioriteettien/ohjeiden mukainen lisärivien hankkiminen. Esilläoloon liittyviin tehtäviin kuuluvat snackfoodin perushyllytys ja perusesittelyjen ehostaminen, kassapaikkojen hankinta ja ylläpito, brandikohtaisen lisänäkyvyyden hankinta ja hyllykuvien toteuttamisen tarkistus. Promotioihin liittyviä tehtäviä ovat promotioiden pystyttäminen annettujen ohjeiden mukaan, materiaalin esille laittaminen ja sovittujen hintojen toteuttaminen ja hintamerkintöjen esilläolon tarkistus. Lisäksi X:lle on sovittu joukko muita tehtäviä kuten jaksokohtaisten materiaalien levitys sovittujen ohjeiden mukaan ja jaksokohtaisesti määriteltyjen aktiviteettien ja erikseen määriteltyjen asioiden raportointi.

X on työskennellyt läntisen pääkaupunkiseudun, Vihdin, Karjaan, Lohjan ja Kirkkonummen elintarvikeliikkeissä. X:n mukaan hänellä oli vuonna 2004 7,1 asiakaskäyntiä päivässä. Keskimäärin yhteen käyntiin (ilman massojen rakentelua) kuluu noin yksi tunti. Tavaroiden etsimiseen ja roskien viemiseen kuluu noin 10 minuuttia. Yhden massan rakentamiseen kuluu 1-3 tuntia tavaramäärästä riippuen. Massoja (selvityksestä ei tule ilmi, mitä tämä tarkoittaa) rakennetaan 4-10 kpl viikossa. Siirtymiin kaupasta toiseen kuluu noin 1,5-2 tuntia päivässä. Aamuisin ennen ensimmäiseen kohteeseen lähtöä X tarkistaa sähköpostin ja iltaisin päivän päätteeksi hän lähettää päiväraportin. Varastolla hän käy tarvittaessa hakemassa materiaalia. X:n mukaan hänen työaikansa alkaa sähköpostin tarkistamisesta ja päättyy, kun hän päivän päätteeksi on kotoaan lähettänyt päiväraportin.

Työnantajan mukaan X:n esittämät kestoajat eri työtehtäville ja työtehtävien laadun kuvaus ovat osittain virheellisiä. X:n vastuualueeseen kuuluvat elintarvikeliikkeet ovat pääsääntöisesti avoinna X:lle hänen käyntejään varten kello 05.00/06.00/07.00 - 21.00. X:llä on käytännössä ollut mahdollisuus sopia vapaasti käyntiajoista. X ei työskentele lainkaan työnantajan toimistolla satunnaisia käyntejä lukuun ottamatta (noin yksi kerta kuukaudessa). Tätä päivää ei työnantajan mukaan ole ennakolta määrätty. Lisäksi X työskentelee kotikonttorissaan (auto/koti). X:n kohteina olevat elintarvikeliikkeet kuuluvat päivittäiskaupan ryhmittymiin, jotka hoitavat itse Firma Oy:n tuotteiden logistiikan. X ei näin ollen kuljeta mukanaan yhtiön tuotteita. Ajoittain hänellä on ollut mukanaan pieniä määriä hyvitystuotteita vanhentuneiden ja epäkuranttien tuotteiden korvaamiseksi tai markkinointimateriaalia.

Työnantajan mukaan päivittäiseksi käyntimääräksi määriteltiin noin kuusi

elintarvikeliikettä, minkä hoitamiseen tiedettiin kokemukseen perustuen kuluvan noin 4-6 tuntia. X on sitä vastoin esittänyt, ettei päivittäisiä käyntikohteita voi hoitaa alle kahdeksan tunnin.

Työn itsenäisyys

Työsopimuksen mukaan X:n työaika voi olla epäsäännöllinen ja X voi joutua suorittamaan työtä epäsäännöllisin ajoin ja normaalin työajan ulkopuolella. Työsopimuksessa ei ole määrätty työajan pituutta. Työsopimuksen mukaan työ edellyttää, että X matkustaa Suomessa ja muualla, ja että X viettää huomattavan osan työajastaan kentällä Firma Oy:n asiakkaiden ja päämiesten kanssa. X:llä ei ole pääasiallista työntekopaikkaa, vaan työpaikkana on hänen myynninedistämisalueellaan (Helsinki) sijaitsevat kohteet.

X:n mukaan liikkeissä käydään tavaran toimituspäivän mukaan ja ajoreitit on suunniteltu kolme kuukautta etukäteen. Käytäntö on kuitenkin vuosien varrella mennyt siihen, että lähes päivittäin X on saanut esimieheltä puhelinsoiton ja pyynnön käydä vielä jossain etukäteen suunnittelemattomassa paikassa. Käyntimäärää valvotaan ja huomautetaan, jos se alittuu.

Työnantajan mukaan X:n työn luonteeseen kuuluu, että työnantaja joutuu määräämään hänelle tietyn määrän elintarvikeliikkeitä työalueeksi. Muulla tavoin myyntiedustajan työn koordinointi ei ole mahdollista. Elintarvikeliikkeiden rajoittaminen lukumääräisesti tai alueellisesti ei vaikuta X:n työn itsenäisyyteen. Annetuissa rajoissa X:llä on mahdollisuus määrätä ajankäytöstään. Työnantaja toteaa, että X:n työtehtävät perustuvat kunkin viikon ajalta ns. ajo-ohjelmaan, jonka X:n esimies on suunnitellut. Ajo-ohjelma ei sido X:ää suorittamaan työtehtäviään tiettyyn aikaan tai jossakin tietyssä järjestyksessä. X sopii itsenäisesti suoraan elintarvikeliikkeiden kanssa ja omaa harkintaansa käyttäen käyntiajat ja käyntien kestoajat sekä määrittelee oman ajoreittinsä. Työnantaja ei ole saanut etukäteen tietoa mainituista X:n päättämistä asioista. Vaikka X on viitannut keskimääräiseen asiakaskäyntien määrään, voi hän itse käytännössä määrätä asiakaskäyntien lukumäärän niissä käyttämänsä ajan perusteella. Mahdollisten ajo-ohjelman ulkopuolisten tehtävien hoitamiseksi X muokkaa itsenäisesti ajo-ohjelman mukaisia käyntejään oman harkintansa mukaan tasapainottaakseen päivittäistä ja viikoittaista työhön käyttämänsä aikaa, määrää käynneistä itsenäisesti ja tiedottaa asiakkaille mahdollisista poikkeamista sovittuihin käynteihin ilmoittamatta niistä etukäteen työnantajalle. Työnantaja ei ole saanut etukäteen tietoonsa muutoksia, vaan ainoastaan jälkikäteen toimitetusta raportista. Työnantajan mukaan ajo-ohjelman ulkopuolisia tehtäviä ei ole tullut lähes päivittäin, vaan ne ovat olleet ennemminkin satunnaisia. Niistä on sovittu pääsääntöisesti hyvissä ajoin etukäteen.

Työnantajan mukaan sillä ei ole ollut tosiasiallisia mahdollisuuksia valvoa X:n työajan käyttöä hänen työsuorituksensa aikana, vaan X on määrännyt työaikansa käytöstä itsenäisesti.

Työnantaja on toimittanut työneuvostolle esimerkin ajo-ohjelmasta, joka on ilmeisesti X:n laatima. Se on viikon ajalta, ja siinä käyntikohteet on nimetty päiväkohtaisesti. Jokaisena päivänä on kuusi eri kohdetta. Ajo-ohjelmassa ei ole muita merkintöjä. Työnantaja toteaa, että X:n on määrä käydä tietyissä myymälöissä viikoittain, mutta päiväkohtaista ajo-ohjelmaansa X saa muokata itsenäisesti tarpeensa mukaisesti. X:n esimies on satunnaisesti

pyytänyt X:ltä tiedon, minä päivänä hän mihinkin elintarvikeliikkeeseen suunnittelee menevänsä.

Raportointi

X:n mukaan raportointi esimiehelle on tapahtunut päivittäin ja viikoittain. X toteaa, että kotiintulon jälkeen hän lähetti päiväraportin.

Työnantajan mukaan raportointi on tapahtunut viime aikoina kannettavan tietokoneen avulla joko X:n autosta tai kotikonttorilta. Sitä ennen raportit olivat paperilla. Raportit on toimitettu työnantajalle poikkeuksetta jälkikäteen. Niissä on eritelty liikekohtaisesti käytetty aika tuoteryhmittäin, makeistuoteryhmän osalta myymäläkohtaisen valikoiman toteutumisen ja kullakin käynnillä myydyt tuotteet. Raportoinnin lisäksi X on toimittanut matkalaskulomakkeen jälkikäteen. Siinä yhteydessä on raportoitu päivittäinen kokonaisaika ja kertyneet ajokilometrit. Raportoinnin tarkoituksena ei ole ollut määrätä X:n työajan käytöstä tai valvoa sitä, eikä työnantaja ole raporttien perusteella puuttunut tai valvonut X:n työhön käyttämään aikaan eikä sen alkamis- tai päättymisajankohtaan työaikalain eikä sen soveltamiskäytännön edellyttämällä tavalla. Raportointi on ollut ainoa tapa seurata X:n työpanoksen allokoitumista kauppaketjuittain ja tuoteryhmittäin. Tätä tietoa tarvitaan ketju- ja tuoteryhmäkohtaisen kannattavuuden analysoinneissa. Lisäksi raportoinnin tarkoituksena oli tuottaa työnantajayhtiölle tietoa siitä, miten valikoimat toteutuvat myymälöissä ja miten X:lle annetuilla apuvälineillä pystyttiin parantamaan valikoimaa ja tuottamaan lisämyyntiä.

Työnantaja korostaa sitä, että jos työaikalaki soveltuisi X:n työhön, ei X:n ylityönä pitämät tunnit ole työaikalain tarkoittamia ylitöitä, koska niitä ei ole tehty työnantajan aloitteesta. Työnantaja ei ole tehnyt aloitetta eikä ole myöskään muutoin hyväksynyt ylityön tekemistä.

X:n matkustaminen kotoa ensimmäiseen elintarvikeliikkeeseen ja viimeisestä elintarvikeliikkeestä kotiin ei ole ollut työsuoritusta eikä näin ollen työaikaa.

X:n työ ei ole ollut luonteeltaan eikä tosiasiallisesti sellaista, että ruokailuun käytettävä aika tulisi lukea työaikaan, sillä X on voinut poistua esteettömästi ruokailuun käyttämäänsä aikana työntekemispaikalta. Merkitystä ei ole myöskään sillä, miten X on käyttänyt hänelle kuuluvan lepoajan.

X:n toimistolla työskentely kerran kuukaudessa on sillä tavoin lyhytaikaista ja tilapäistä, ettei siihen ole sovellettava työaikalakia.

Perustelut:

1. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohta

Työaikalain (605/1996) 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan lakia ei sovelleta työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan

asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä. Tällaista työtä voi olla muun muassa niin kutsuttu kenttätyö tai tätä vastaava työ (HE 34/1996, s. 36). Arviointi tehdään tapauskohtaisesti ja siihen vaikuttavat työnteon paikka sekä työn luonne ja laatu. Jotta työ jäisi työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle, sen on oltava luonteeltaan itsenäistä. Itsenäisyyttä osoittavat työntekijän mahdollisuus itse suunnitella työn tarkat toimintatavat ja –ajat. Se, että työntekijällä on mahdollisuus itse suunnitella työnsä järjestelyjä, ei kuitenkaan sellaisenaan sulje työtä työaikalain ulkopuolelle, vaan työn on oltava myös tosiasiallisesti niin itsenäistä, ettei työnantajalla ole kohtuullisia mahdollisuuksia puuttua työhön käytettävän ajan järjestelyihin. Työhön on sovellettava työaikalakia, jos työnantaja voi etukäteen määrätä työn päivittäiset ajankohdat. Samoin, jos työntekijällä on velvollisuus ilmoittaa, milloin hän työnsä aloittaa ja lopettaa. Lisäksi edellytetään, että työnantajalla on tosiasiallinen mahdollisuus valvoa päivittäisen työajan käyttöä. (HE 34/1996, s. 37).

Työneuvosto on käytännössään katsonut, että metsäalan toimihenkilöiden/hankintaesimiesten kiinteän työpaikan ulkopuolella tekemä työ (TN 1379-01, ään.) ja Puu- ja erityisalojen liiton aluetoimitsijan kiinteän toimipaikan ulkopuolella tekemä työ (TN 1371-00) jäivät työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella työaikalain soveltamisen ulkopuolelle. Samoin yritysconsultin työ jäi työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle (TN 1329-96). Konsultti työskenteli keskimäärin yhden päivän kuukaudessa työnantajayrityksen toimitiloissa ja muun ajan asiakasyrityksissä tai koulutustilaisuuksissa. Sitä vastoin työneuvosto katsoi, että ns. menekinedistäjän kiinteän työpaikan ulkopuolella tekemään työhön oli sovellettava työaikalakia (TN 1373-00, ään.).

2. Työn itsenäisyyden arviointia

X:n työ on rutiininomaista myyntityöstä elintarvikeliikkeissä. X:n työskentelyolosuhteet vaikuttavat melko itsenäiseltä. X:n työajan pituutta ei ole määritelty. X on saanut käyttöönsä ajo-ohjelman, jossa on mainittuna päiväkohtaisesti hänen myyntialueeseensa kuuluvat käyntikohteet. Työnantajan mukaan ajo-ohjelmassa esitetty järjestys ei ole sitova edes päiväkohtaisesti tehtyjen merkintöjen osalta. X saa siten itse päättää milloin työnsä aloittaa ja milloin sen päättää, samoin kuin kuhunkin käyntiin käyttämänsä ajan ja ajoreitin. X:lle on määrätty viikon käyntikohteet, mutta hän saa itse päättää, minä päivänä

hän eri asiakasliikkeessä viikon aikana käy. Ensimmäiseen työpisteeseen X lähtee kotoaan ja palaa viimeisestä kohteesta myös sinne. X:n asiakkaina olevien elintarvikeliikkeiden aukioloajat ovat pitkät, ja niiden puitteissa X:llä vaikuttaa olevan joustava mahdollisuus sijoittaa käyntiensä ajankohdat. Käytettävissä olevan aineiston perusteella ei ole pääteltävissä, että työnantaja tietäisi etukäteen X:n päivittäisen työn alkamis- ja päättymisajankohdan. Poikkeuksellisesti, jos ajo-ohjelmaan on tullut muutos, joka on perustunut työnantajan aloitteeseen (ylimääräinen käynti), on työnantajalla saattanut olla tieto työn päättymisajankohdasta. Asiassa on esitetty ristiriitaisia käsityksiä asiakaskäyntien määrästä ja käyntien kestosta. Työnantaja on ilmoittanut, että päivittäisten käyntikohteiden määrä on kokemukseen perustuen pyritty mitoittamaan sellaiseksi, että niiden hoitamiseen kuluisi noin 4-6 tuntia. X:n mukaan vuonna 2004 asiakaskäyntejä oli 7,1 päivässä.

Selvitystä ei ole esitetty siitä, että työnantaja olisi jollakin tavoin valvonut X:n työtä sen aikana. X toteaa, että jos käyntien määrä ei toteudu, niin siitä huomautetaan. Työaikalain esitöiden ja työneuvoston aiemman käytännön perusteella voidaan todeta, että työnantajalla on oltava mahdollisuus valvoa työntekijän työajan käyttöä myös työpäivän aikana. Mitään välitöntä ja jatkuvaa valvontaa ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on valvontamahdollisuuden olemassaolo. On huomattava, että tässä yhteydessä tarkoitetaan nimenomaan työajan valvontaa. Jotta työnantaja voisi valvoa työajan käyttöä, työntekijän on oltava sillä tavoin työnantajan valvonnassa, että työnantaja voi tarvittaessa selvittää työajan pysymisen säännöllisen työajan rajoissa (mm. TN 1332-96). Valvonnan taso ja sen käytännön muodot ovat työnantajan päätettävissä. Työaikalain voidaan kuitenkin katsoa velvoittavan työnantajan järjestämään mahdollisuuden valvontaan keinoin, jotka ovat kohtuudella käytettävissä. Työneuvoston lausuntokäytännössä on katsottu, että työnantajan mahdollisuus saada jälkikäteen tietoa työajan käytöstä raporttien tms. välityksellä ei täytä valvontakriteeriä - valvontaan on oltava mahdollisuus nimenomaan työsuorituksen aikana. X:n työhön kohdistettu "valvonta" ei ole välttämättä kohdistunut työajan seurantaan, vaan myyntitavoitteiden saavuttamiseen. Asiassa ei ole esitetty selvitystä siitä, että työaikaa olisi valvottu tai että edes tarvetta sen valvontaan olisi ollut. X on työskennellyt jonkin verran myös kotonaan. Tämänkään työn osalta ei ole esitetty mitään selvitystä työnantajan val-

vontamahdollisuuksista.

Lausunnossa TN 1373-01 menekinedistäjä kuljetti asiakasyritysten hyllyihin yhtiön markkinoimia tuotteita yhtiön pakettiautolla. Asiakkaan luona menekinedistäjä siisti, järjesti ja täytti hyllyt, tilasi seuraavaa kertaa varten tarvittavat tuotteet ja huolehti hintamerkinnoista. Menekinedistäjällä oli myös säännöllisesti ns. varastopäivä, jolloin hän työskenteli yhtiön toimipisteessä. Menekinedistäjän asiakasliikkeet oli määrätty ennalta. Menekinedistäjä suunnitteli itse päiväkohtaisen reittinsä; missä asiakasliikkeissä hän kävi. Käyntiajankohta oli riippuvainen tuotteiden menekistä. Reitti suunniteltiin siten, että menekinedistäjä merkitsi yhtiön varastossa olevalle taululle kunkin päivän kohdalle niiden asiakasliikkeiden tiedot, joissa aikoi käydä. Korttien perusteella varaston työntekijät huolehtivat tavaroiden keräämisestä varastosta. Tauluun menekinedistäjä merkitsi myös sen, mitä yhtiön pakettiautoista reitillään aikoi käyttää. Työneuvosto katsoi, että vaikka työnantaja ei hyväksynyt tai tarkistanut reittisuunnitelmaa etukäteen, hän on saattanut puuttua siihen, jos asiakaskäynneistä tuleva liikevaihto on jäänyt pieneksi tai käyntejä on tullut kustannuksiin nähden liian vähän. Lisäksi kun otettiin huomioon se, että menekinedistäjä merkitsi työnantajan varastossa olleelle taululle kunkin päivän kohdalle niiden asiakkaiden kortit, joiden luokse hän aikoi kyseisenä päivänä mennä ja työnantajalla oli mahdollisuus arvioida asiakaskäynteihin kuluva summittainen aika kuhunkin yritykseen vietävän tavaramäärän perusteella, työneuvosto katsoi, että työnantajalla oli mahdollisuus valvoa menekinedistäjän työtä.

Työneuvoston lausunnossa TN 1329-96 yrityskonsultin konsultoinnin alkamisaika ja vähimmäiskesto oli määrätty, mutta muutoin konsultointiin käytetty aika oli konsultin ja asiakasyritysten sovittavissa. Konsultoinnin valvonta perustui yrityskonsultin täyttämiin laskutustietolomakkeisiin ja konsultointiraportteihin. Raportointia yrityskonsultti oli voinut tehdä valitsemassaan paikassa, kuten kotonaan tai hotellihuoneessa. Työneuvosto katsoi, että työnantaja oli määräämällä koulutustilaisuudet, niiden ajat ja konsultointikäynnit voinut vaikuttaa yrityskonsultin työajan kokonaispituuteen. Työnantaja oli myös jossain määrin voinut päättää työajan sijoittumisesta määräämällä koulutustilaisuuksien ohjelmat ja konsultointien alkamisajan. Koulutukseen valmistautuminen, konsultoinnin kesto ja raportointi olivat kokonaisuudessaan yrityskonsultin itsensä määrättävissä. Kokonaisuutena

konsultin työtä yrityksen ulkopuolella arvioitiin siten, ettei työnantaja voinut päättää tai etukäteen tietää työajan pysymisestä säännöllisen työajan rajoissa, ylityön tekemisestä tai lepoajoista. Siten työn katsottiin olevan sellaista, ettei konsultin työajan valvonta ollut työnantajan asiana.

X:n toimenkuva muistuttaa osittain lausunnossa TN 1373-01 esillä olleen menekinedistäjän toimenkuvaa. X ei kuitenkaan kuljeta mukanaan työnantajayhtiön tuotteita eikä hänellä ole vakituista toimistopäivää. Hän työskentelee lähes yksinomaan kiinteän työpaikan ulkopuolella. X hoitaa myös osan työtehtävistään kotoaan käsin. X on itsenäisesti päättänyt työnsä päivittäisen kulun. Saadun selvityksen mukaan X ei ole toimittanut työnantajalle etukäteen tietoa päivittäisen työnsä kulusta eikä työnantaja ole saanut siitä tietoa muulla tavoin. Työnantajalla ei ole muutoinkaan ollut samalla tavoin kuin menekinedistäjää koskevassa lausunnossa mahdollisuutta arvioida etukäteen työhön käytettävää aikaa. Verrattaessa X:n työtä lausunnon TN 1329-96 yrityskonsultin työhön voidaan todeta, että X:n työn päivittäinen rytmitys on ollut työnantajan määräysvallan ulkopuolella; työnantaja ei ole edes siinä mitassa kuin yrityskonsultin kohdalla määrännyt työn ajankohtia. X:llä on ollut mahdollisuus vaikuttaa myös viikoittaiseen ajo-ohjelmaan muuttamalla siinä merkittäviä käyntikohteiden järjestystä.

Ratkaisu siitä, kuuluuko työ työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltamisalaan, on tehtävä tapauskohtaisesti ja viime kädessä kokonaisarvioinnilla. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltamisen kannalta merkityksellistä on se, että työ on luonteeltaan tai suoritusolosuhteiltaan sellaista, ettei työnantajalta voida edellyttää työntekijän työajan järjestelyjä ja valvontaa ja että työnantaja ei myöskään sitä tee. Esillä olevassa tapauksessa työntekijä on työskennellyt laajalla myyntityöntekijäalueella, ja hän on voinut pitkälti itse valita töidensä suoritusajan ja -järjestyksen. Vastaavasti työnantajan valvonta on rajoittunut siihen, että tietyt työkokonaisuudet tulevat suoritetuksi. Näissä olosuhteissa työnantajan asiana ei työneuvoston mielestä ole ollut järjestää X:n työtehtäviä suoritettavaksi jonakin säännöllisenä työaikana ja valvoa sen noudattamista. Työneuvoston aiempi käytäntö huomioon ottaen työneuvosto katsoo, että X:n työtä yhtiön toimipaikan ulkopuolella on pidettävä työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna työnä, johon ei sovelleta työaikalakia. Työaikalakia ei ole myöskään sovellettava X:n kotonaan tekemään työhön.

Yhtiön toimitiloissa poikkeuksellisesti tehty työ jää lyhytaikaisena ja tilapäisenä myös työaikalain soveltamisalan ulkopuolelle.

3. Matkaan käytetty aika ja ruokatauko

Työneuvosto on edellä katsonut, että X:n työtä on pidettävä työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna työnä eikä siihen ole tullut soveltaa työaikalakia. Tämän vuoksi ei ole tarpeen tarkastella, luetaanko lausuntopyynnössä tarkoitettuihin matkoihin käytetty aika työaikaan eikä sitä, voidaanko oletetun mittainen päivittäinen ruokatauko vähentää työajasta.

Äänestys:

Päätös (7-2) perustuu puheenjohtaja Saloheimon, jäsenten Kangasperko, Posio, Virtanen, Äimälä, Eiskonen ja varajäsen Vartiainen-Hynönen mielipiteeseen. Jäsenet Ahonen ja Ruusanen esittivät oheisen eriävän mielipiteen.

Sovelletut lainkohdat:

Työaikalaki (605/96) 2 § 1 momentin 3 kohta ja 4 §.

ERIÄVÄ MIELIPIIDE

Jäsenet Päivi Ahonen ja Jorma Rusanen katsoivat, että myynninedistäjän työ ei kokonaisuutena arvioiden ole ollut niin itsenäistä, ettei työnantajan asiaksi ole voitu katsoa työajan käytön valvontaa. Työ ei siten mainitun säännöskohdan perusteella jää työaikalain soveltamisen ulkopuolelle.

Perustelut:

2. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohta

Kuten enemmistö.

2. Työn itsenäisyyden arviointia

X:n työ on rutiininomaista myynninedistämistyötä elintarvikeliikkeissä. X:n työskentelyolosuhteet vaikuttavat melko itsenäiseltä, joskin asiakirjatietojen perusteella vaikuttaa siltä, että työnantaja määrää melko pitkälle X:n työn määrästä. Työnantaja on määritellyt, että X:n tulee käydä keskimäärin kuudessa myymälässä päivittäin. X:n työajan pituutta ei ole määritetty. X on saanut käyttöönsä ajo-ohjelman, jossa on mainittuna päiväkohtaisesti hänen myyntialueeseensa kuuluvat käyntikohteet. Työnantajan mukaan ajo-ohjelmassa esitetty järjestys ei ole sitova edes päiväkohtaisesti tehtyjen merkintöjen osalta. X saa siten itse päättää milloin työnsä aloittaa ja milloin sen päättää, samoin kuin kuhunkin käyntiin käyttämänsä ajan ja ajoreitin. X:lle on määrätty viikon käyntikohteet, mutta hän saa itse päättää, minä päivänä hän eri asiakasliikkeessä viikon aikana käy. Tosin X:n mukaan myymäläkäynnit määräytyvät tavaran toimituspäivän mukaan ja näihin X ei ilmeisesti itse voi vaikuttaa. Ensimmäiseen työpisteeseen X lähtee kotoaan ja palaa viimeisestä kohteesta myös sinne. X:n asiakkaina olevien elintarvikeliikkeiden aukioloajat ovat pitkät, ja niiden puitteissa X:llä vaikuttaa olevan joustava mahdollisuus sijoittaa käyntiensä ajankohdat. Käytävissä olevan aineiston perusteella ei ole pääteltävissä, että työnantaja tietäisi etukäteen X:n päivittäisen työn alkamis- ja päättymisajankohdan. Poikkeuksellisesti, jos ajo-ohjelmaan on tullut muutos, joka on perustunut työnantajan aloitteeseen (ylimääräinen käynti), on työnantajalla saattanut olla tieto työn päättymisajankohdasta. Asiassa on esitetty ristiriitaisia käsityksiä asiakaskäyntien määrästä ja käyntien kestosta.

Työnantaja on ilmoittanut, että päivittäisten käyntikohteiden määrä on kokemukseen perustuen pyritty mitoittamaan sellaiseksi, että niiden hoitamiseen kuluisi noin 4-6 tuntia. X:n mukaan vuonna 2004 asiakaskäyntejä oli 7,1 päivässä.

Selvitystä ei ole esitetty siitä, että työnantaja olisi jollakin tavoin, muuten kuin puhelinkontaktien, valvonut X:n työtä sen aikana. X toteaa, että jos käyntien määrä ei toteudu, niin siitä huomautetaan. Työaikalain esitöiden ja työneuvoston aiemman käytännön perusteella voidaan todeta, että työnantajalla on oltava mahdollisuus valvoa työntekijän työajan käyttöä myös työpäivän aikana. Mitään välitöntä ja jatkuvaa valvontaa ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on valvontamahdollisuuden olemassaolo. On huomattava, että tässä yhteydessä tarkoitetaan nimenomaan työajan valvontaa. Jotta työnantaja voisi valvoa työajan käyttöä, työntekijän on oltava sillä tavoin työnantajan valvonnassa, että työnantaja voi tarvittaessa selvittää työajan pysymisen säännöllisen työajan rajoissa (mm. TN 1332-96). Valvonnan taso ja sen käytännön muodot ovat aina työnantajan itsensä päätettävissä. Työaikalain voidaan kuitenkin katsoa velvoittavan työnantajan järjestämään mahdollisuuden valvontaan keinoin, jotka kulloinkin ovat kohtuudella käytettävissä. Erilaiset tekniset menetelmät voivat olla apuna seurattessa työajan käyttöä. Sellainen menetelmä, joka ensisijaisesti palvelee muuta tarkoitusta kuin työntekijöiden työajan valvontaa, on työneuvoston mielestä voinut muodostaa myös työajan valvonnan erään muodon (TN 1349-98). Työneuvoston lausuntokäytännössä on myös katsottu, että työnantajan mahdollisuus saada jälkikäteen tietoa työajan käytöstä raporttien tms. välityksellä ei täytä valvontakriteeriä - valvontaan on oltava mahdollisuus nimenomaan työsuorituksen aikana. X:n työhön kohdistettu valvonta ei välttämättä ole niinkään kohdistunut työajan seurantaan, vaan myyntitavoitteiden saavuttamiseen. X on työskennellyt jonkin verran myös kotonaan. Tämän työn osalta ei ole esitetty mitään selvitystä työnantajan valvontamahdollisuuksista.

Lausunnossa TN 1373-01 menekinedistäjä kuljetti asiakasyritysten hyllyihin yhtiön markkinoimia tuotteita yhtiön pakettiautolla. Asiakkaan luona menekinedistäjä siisti, järjesti ja täytti hyllyt, tilasi seuraavaa kertaa varten tarvittavat tuotteet ja huolehti hintamerkinnoista. Menekinedistäjällä oli myös säännöllisesti ns. varastopäivä, jolloin hän työskenteli yhtiön toimipisteessä. Menekinedistäjän asiakasliikkeet oli määrätty ennalta.

Menekinedistäjä suunnitteli itse päiväkohtaisen reittinsä; missä asiakasliikkeissä hän kävi. Käyntiajankohta oli riippuvainen tuotteiden menekistä. Reitti suunniteltiin siten, että menekinedistäjä merkitsi yhtiön varastossa olevalle taululle kunkin päivän kohdalle niiden asiakasliikkeiden tiedot, joissa aikoi käydä. Korttien perusteella varaston työntekijät huolehtivat tavaroiden keräämisestä varastosta. Tauluun menekinedistäjä merkitsi myös sen, mitä yhtiön pakettiautoista reitillään aikoi käyttää. Työneuvosto katsoi, että vaikka työnantaja ei hyväksynyt tai tarkistanut reittisuunnitelmaa etukäteen, hän on saattanut puuttua siihen, jos asiakaskäynneistä tuleva liikevaihto on jäänyt pieneksi tai käynnejä on tullut kustannuksiin nähden liian vähän. Lisäksi kun otettiin huomioon se, että menekinedistäjä merkitsi työnantajan varastossa olleelle taululle kunkin päivinä kohdalle niiden asiakkaiden kortit, joiden luokse hän aikoi kyseisenä päivänä mennä ja työnantajalla oli mahdollisuus arvioida asiakaskäynneihin kuuluva summittainen aika kuhunkin yritykseen vietävän tavaramäärän perusteella, työneuvosto katsoi, että työnantajalla oli mahdollisuus valvoa menekinedistäjän työtä.

Työneuvoston lausunnossa TN 1329-96 yrityskonsultin konsultoinnin alkamisaika ja vähimmäiskesto oli määrätty, mutta muutoin konsultointiin käytetty aika oli konsultin ja asiakasyritysten sovittavissa. Konsultoinnin valvonta perustui yrityskonsultin täyttämiin laskutustietolomakkeisiin ja konsultointiraportteihin. Raportointia yrityskonsultti oli voinut tehdä valitsemassaan paikassa, kuten kotonaan tai hotellihuoneessa. Työneuvosto katsoi, että työnantaja oli määräämällä koulutustilaisuudet, niiden ajat ja konsultointikäynnit voinut vaikuttaa yrityskonsultin työajan kokonaispituuteen. Työnantaja oli myös jossain määrin voinut päättää työajan sijoittumisesta määräämällä koulutustilaisuuksien ohjelmat ja konsultointien alkamisajan. Koulutukseen valmistautuminen, konsultoinnin kesto ja raportointi olivat kokonaisuudessaan yrityskonsultin itsensä määrättävissä. Kokonaisuutena konsultin työtä yrityksen ulkopuolella arvioitiin siten, ettei työnantaja voinut päättää tai etukäteen tietää työajan pysymisestä säännöllisen työajan rajoissa, ylityön tekemisestä tai lepoajoista. Siten työn katsottiin olevan sellaista, ettei konsultin työajan valvonta ollut työnantajan asiana.

X :n toimenkuva muistuttaa lausunnossa TN 1373-01 esillä olleen menekinedistäjän toimenkuvaa. Työn itsenäisyyteen ja työnantajan työajan valvontamahdollisuuteen liittyvää

kokonaisharkintaa voidaan suorittaa arvioimalla työntekijän työtehtävien ja -olosuhteiden luonnetta eri kriteereiden perusteella. Työnantajan valvonta- tai määräämisvaltaa voidaan arvioida esim. sen perusteella, kumpi työsuhteen osapuoli päättää asiakaskohteista ja niiden lukumäärästä, kuka päättää asiakaskäyntien tiheydestä ja päivittäisten myymäläkäyntien lukumäärästä, työtehtävien määrittelystä, päivittäisestä työajasta tai työpäivän ajoreitistä. Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös, onko asiakaskäynneistä ilmoitettava etukäteen, voiko työnantaja määrätä asiakaskäynnin suorittamisesta, onko työntekijällä raportointivelvollisuutta, tekeekö työntekijä työtä työnantajan tiloissa ja minkälainen on työnantajan tosiasiallinen valvontamahdollisuus työajan suhteen. Kun TN 1373-01 lausunnossa kyseessä olleen menekinedistäjän ja X:n työtä vertaillaan näiden tunnusmerkkien avulla, voidaan todeta, että kummassakin tapauksessa työnantaja on määrännyt asiakaskohteet, mutta työntekijät ovat itse päättäneet päivittäisen työajan alkamisesta ja päättymisestä sekä päivittäisestä ajoreitistä. X:n työssä työnantaja on määrännyt asiakaskäyntien tiheydestä, mutta muuten X:n ja menekinedistäjän työolosuhteet ovat edellä mainittujen kriteereiden osalta samankaltaiset. Selkein ero TN 1373-01 tapauksen ja X:n välillä on siinä, että X työskentelee harvemmin työnantajan toimipisteessä. Hän työskentelee lähes yksinomaan kiinteän työpaikan ulkopuolella. X hoitaa myös osan työtehtävistään kotoaan käsin. X on itsenäisesti päättänyt työnsä päivittäisen kulun. Saadun selvityksen mukaan X ei ole toimittanut työnantajalle etukäteen tietoa päivittäisen työnsä kulusta eikä työnantaja ole saanut siitä tietoa muullakaan tavoin. Toisaalta X:n työnantaja on voinut arvioida X:n keskimääräisen myymäläkohtaisen työajan, koska myymälät on etukäteen määritetty ja myymäläkäynnit toistuvat. Työnantajalla on myös ollut tosiasiallinen mahdollisuus niin halutessaan valvoa X:n työajan käyttöä, koska työnantajan tiedossa on etukäteen ollut, missä myymälöissä X minäkin päivänä asioi. Myös toimitettu tavaramäärä on ollut työnantajan tiedossa. Verrattaessa X:n työtä lausunnossa 1373-01 tarkoitettuun menekinedistäjän työhön, voidaan yhtenä eroavaisuutena todeta se, että menekinedistäjä merkitsi varaston taululle tavaratilausta varten ne asiakasliikkeet, joissa hän aikoi käydä. Verrattaessa X:n työtä lausunnon TN 1329-96 yrityskonsultin työhön voidaan todeta, että työnantaja ei ole siinä mitassa kuin yrityskonsultin kohdalla määrännyt työn ajankohtia. X:llä on ollut mahdollisuus vaikuttaa myös viikoittaiseen ajo-ohjelmaan muuttamalla siinä merkittyä käyntikohteiden järjestystä.

Ratkaisu siitä, kuuluuko työ työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltamisalaan on tehtävä tapauskohtaisesti ja viime kädessä kokonaisarvioinnilla. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltamisen kannalta merkityksellistä on se, että työ on luonteeltaan tai suoritusolosuhteiltaan sellaista, ettei työnantajalta voida edellyttää työntekijän työajan järjestelyjä ja valvontaa ja että työnantaja ei myöskään sitä tee. Esillä olevassa tapauksessa työntekijä on työskennellyt laajalla myynninedistämisalueella. Työntekijä on voinut valita päivittäisen työn alkamis- ja päättymisajankohdan, mutta verrattaessa lausuntopyyntöä tarkoitettuna myynninedistäjän työtä työneuvoston lausunnossa 1373-01 esillä olleen menekinedistäjän työhön, ei näissä kahdessa tapauksessa ole työn luonteen, työn itsenäisyyden tai työnantajan työajan valvontaa koskevien olosuhteiden osalta olemassa olennaisia eroavaisuuksia eikä työneuvostolla siten ole perusteita poiketa työaikalain soveltamisen osalta aikaisemmasta kannanotostaan. Katsomme, että X:n työtä yhtiön toimipaikan ulkopuolella ei ole pidettävä työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettuna työnä. Näin ollen X:n työhön tulee soveltaa työaikalakia.

4. Matkaan käytetty aika ja ruokatauko

Työaikalain 4 §:n 3 momentin mukaan matkaan käytettyä aikaa ei lueta työaikaan, ellei sitä samalla ole pidettävä työsuorituksena. Matka-aika voi olla työsuoritus, jos työntekijä joutuu samalla kuljettamaan moottoriajoneuvoa ja ajoneuvossa on työn tekemiseen tarkoitettuja tavaroita. X ei ole kuljettanut autossaan Firma in tuotteita eikä muutenkaan työssään tarvitsemaansa materiaalia, joten X:n työmatkaa kotoa ensimmäisen asiakkaan luo ei ole työaikalain 4 §:n 3 momentin perusteella luettava työaikaan eikä myöskään matkaa viimeisestä työpisteestä kotiin.

Työaikalain 28 §:n 1 momentin mukaan työntekijälle on annettava tunnin pituinen lepotauko, mikäli työntekijän työaika ylittää kuusi tuntia. Tämän lepotauon aikana työntekijä saa poistua työpaikalta. Työnantaja ja työntekijä voivat sopia lyhyemmästä, kuitenkin vähintään puolen tunnin pituisesta lepoajasta. X:n työajoista annettujen tietojen mukaan hänen päivittäinen työaikansa on ollut vähintään kuusi tuntia, joten hänelle on tullut antaa työpäivän aikana työaikalain 28 §:n 1 momentin tarkoittama tunnin tai työnantajan ja

työntekijän välisen sopimuksen perusteella vähintään puolen tunnin lepoaika, jota ei lueta työaikaan.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalaki (605/96) 2 §:n 1 momentin 3 kohta ja 4 §.

Päivi Ahonen
jäsen

Jorma Rusanen
jäsen